

Vrouwen bekneld in het geloof (1987)

Ben ik nu gek of zit het met de kerk niet goed

Sieth Delhaas

Hervormd Nederland, 17 januari 1987

Inleiding

Tijdens de samenvoeging van de lagere scholen en de kleuterscholen vorig jaar speelde vooral de vraag: wie mag van de nieuwe basisschool de directeur worden, de juf van de kleuter- of de meester van de lagere school?

Rondom deze voor de meeste vrouwen tragisch verlopen machtsstrijd, heeft het vrouwensecretariaat van het Christelijk nationaal vakverbond (CNV) voor de vrouwen binnen de protestantse (PCO) en katholieke (KOV) onderwijsbond een enquête gehouden met de vraag: wat moet het vrouwensecretariaat voor jullie doen? Het knellend werken van het geloof voor de positie van vrouwen bleek voor heel wat vrouwen een punt van de eerste orde. De conferentie 'Vrouw en geloof' voor CNV-vrouwen in november werd het resultaat daarvan.

Niet geduld

Duca de Bruijn, beleidsmedewerkster van het vrouwensecretariaat CNV: 'Vorig jaar is sterk naar voren gekomen wat we in alle werksectoren steeds meer merken: de vrouw moet op een bepaald moment opstappen. Niet meer alleen voor de man, maar tegenwoordig ook voor jongeren. In het geval van het onderwijs kwam de vraag erbij: kan een vrouw wel hoofd zijn van een school? Die vraag wordt nooit gesteld als het om een man gaat. Vrouwen hebben toen sterk gevoeld, dat deze vraag door een bepaalde interpretatie van het geloof – voor vrouwen onderdrukkend – was ingegeven. Dat verband, de werkende vrouw in godsdienstig perspectief, was binnen het CNV nog nooit met zoveel woorden aan de orde gesteld'.

De inleidsters op de conferentie, de theologes Herma Tigchelaar en Lieve Troch hebben geprobeerd aan de hand van een bijbelverhaal, maar ook door de problematiek door te trekken naar loopbaanplanning, carrière, kinderopvang en zwangerschaps- /ouderschapsverlof, de discussie te verdiepen. Want werkende vrouwen mogen dan gemeengoed lijken, als het gaat spannen blijkt steeds weer, dat vrouwen op de arbeidsmarkt nog steeds niet worden geduld.

Moest het bijbelverhaal het inzicht geven dat vrouwen, ook al hebben ze een baan, vaak nog vastzitten in oude patronen?

Dinie Eerland, leidster van de conferentie en medewerkster bij de Christelijke federatie van overheidspersoneel (CFO): 'Dat is de ene kant. De andere is, dat traditionele beelden over de positie van de vrouw zeker binnen orthodoxe werkgeverskringen nog een rol spelen. We wilden vooral de ogen van de vrouwen openen voor een andere bijbeluitleg. Hun

weerbaarheid en zelfbewustzijn moeten worden versterkt. De vraag naar een vervolg en meer literatuur klonk ook de hele dag.

Het is duidelijk, maar dat is iets voor de lange termijn, dat het hele CNV nog huiswerk te doen heeft, dat ook onze mannelijke collega's die met deze achtergronden zijn behept, zich eens in de uitwerking van die traditionele bijbeluitleg moeten gaan verdiepen.'

Onrustig

Duca de Bruijn, die ook voor het CNV cursussen in het land begeleidt, heeft de indruk, dat het voor de meeste vrouwen nieuw was, dat bijbelverhalen voor een andere uitleg vatbaar zijn, dat niet per se de oude manier de goede behoeft te zijn. Dat geldt met name de plaats en de taak van de vrouw in de maatschappij.

Zegt dat ook iets over de moderne theologie, die nu toch al zo'n twintig jaar voorhanden is?

De Bruijn: 'Er zijn vrouwen, die zelf onrustig zijn geworden en zichzelf de vraag stellen: ben ik nu gek of hoe zit het hier in de kerk en in de maatschappij. Dan komen ze lotgenoten tegen en beginnen ze hun eigen ontdekkingsreis. Op de conferentie waren ook vrouwen, die uit de wat behoudender hoek van de kerken komen, maar die toch kritisch bezig bleken te zijn; alleen, ze wijten hun achterstand niet aan structurele oorzaken.'

Vergeet niet, dat veel vrouwen binnen onze bond een afweer hebben tegen alles wat met emancipatie te maken heeft. Het woord doet hier denken aan televisiebeelden waarmee ze het niet eens zijn, aan feministische groeperingen. Het woord feminisme heeft voor hen een negatieve klank, wat jammer is. Toen ik zes jaar geleden m'n eerste cursus voor vrouwen in de vakbeweging afsloot, hoorde ik opmerkingen als: 'Als ik de eerste avond een stel wilde feministische vrouwen had gezien, was ik gelijk naar huis gegaan. Ik ben expres met de auto gekomen om zo weer te kunnen weggrijden.' Maar aan het eind bleken ze het heerlijk te hebben gevonden om met andere vrouwen de zaken op een rijtje te zetten en te bekijken hoe het anders kan.'

Eerland: 'Ik heb overwogen het woord feminisme in mijn inleiding over gezondheidszorg te gebruiken, maar ik heb het bewust toch niet gedaan. Ik hoop, dat wij een voorbeeldfunctie hebben, dat vrouwen in ons optreden herkennen wat feminisme bedoelt te zijn. Voor mij gaat feminisme wel degelijk verder dan emancipatie. Het is kritiek op de hele cultuur, maar ja, werken bij een vakbond betekent zorgvuldig zoeken. Kijk, in mijn hart zou ik graag op de barricades willen staan en op andere plaatsen doe ik dat ook, maar ik heb tot mijn schade en schande geleerd, dat je toch binnen de vakbond de weg van de kleine stappen hebt te volgen. Het hanen- en hennenpatroon speelt er sterk.'

De Bruijn: 'Het patroon van de vakbeweging is een weerspiegeling van de mannenmaatschappij'.

Vrouwen op beleidsposities bij het CNV hebben zich onlangs afgevraagd, hoe het beste kan worden gemorrelt aan de traditionele stelling die de vakbond is.

Eerland: 'We willen elkaar meer ondersteunen. Ook bij het CNV blijkt een vrouw op een post waar beleid moet worden gemaakt niet vanzelfsprekend te zijn. We vroegen ons af, of dat nu met die 'C' heeft te maken. Natuurlijk zijn de arbeidsomstandigheden ook niet ideaal. Bestuurder zijn is eenvoudig een hondenbaan: zestig tot tachtig uur werken is heel gewoon. Toen ik vier jaar geleden solliciteerde en de euvele moed had om te zeggen, dat ik vier dagen

per week wilde werken, kon ik bijna gelijk rechtsomkeert maken. Ik heb nu een volle baan, maar op papier werk ik 32 uur. We zouden als vrouwen eigenlijk met elkaar betere arbeidsvoorwaarden moeten bedingen, toegespitst op onze banen. Mannen zouden dat ook moeten kunnen.'

Arbeidstijdverkorting

U hebt een contract van 32 uur, maar u werkt gemiddeld veertig tot vijftig uur. Hoe kan dat?

Eerland: 'Het was voor mij indertijd een principiële zaak om die 32 uur vast te laten leggen. Ik kan nu zeggen dat ik een dag niet bereikbaar ben. Soms zie ik mezelf ook als voorbeeld, maar dat dringt nog nauwelijks door. Overigens heeft mijn vierdaagse werkweek nog niet geleid tot herverdeling van arbeid; dat vind ik jammer. Een collega van mij is voor studie ook korter gaan werken, maar ook daar is het werk niet herverdeeld'.

De Bruijn: 'Arbeidstijdverkorting moet binnen de bond veel meer gaan leven. Het begint te komen, heel aarzelend. Er zijn een paar nieuwe medewerkers gekomen, mannen en vrouwen, die korter werken. Het gekke is, dat de vrouwen dan kei- en keihard gaan werken. Ik heb dat zelf ook gedaan; je bent blij met je positie en je wilt je bewijzen. Mannen in deeltijd hoeven zich kennelijk niet waar te maken; die kunnen gemakkelijker een dag vrij vragen'.

Op de conferentie was ook een werkgroep vrouw-en-geloof-uitkeringen. Wat moet ik me daarbij voorstellen?

Eerland 'Binnen het CNV zijn ook mensen met een uitkering georganiseerd. Maar ook hier zie je, dat hoofdzakelijk de mannen aan het woord zijn. We hebben toen een groep vrouwen gevraagd of er specifieke problemen voor vrouwen binnen die uitkeringssector waren. Nou, die zijn er zeker.

Na een jaar ziektewet komt zo'n vrouw bij de keuringsarts en die zegt: 'Maar mevrouw, u hebt toch een man thuis, wat moet u nu met een uitkering?' Ook de omgeving reageert er negatief op, dat je als vrouw, ook al heb je jaren gewerkt, een uitkering aanvraagt. Tegen een vrouw zegt een keuringsarts ook heel gauw: 'U kunt het huishouden toch nog doen, dan kunt u ook werken'. Iets wat ze nooit tegen mannen zullen zeggen. Vrouwen krijgen ook veel minder (om)scholingsmogelijkheden aangeboden.

Die groep draait nu als een trein. Steeds meer vrouwen komen erbij en ze treden ook zelfbewuster op. Er ontstaat zelfacceptatie: wij horen er ook bij en we kunnen erover mee praten. Ze geven lezingen op kerkeraden'.

Het wordt steeds duidelijker dat de mannen die nog werken de topbanen houden en dat vrouwen en-masse ergens onderaan komen te zitten. Het ledental van de vakbonden loopt terug, betekent dat, dat de vakbeweging er straks nog alleen voor vrouwen is?

Eerland: 'Mannen, in de informatica, die een goede arbeidspositie kunnen bedingen, hebben geen boodschap aan een collectieve arbeidsovereenkomst. Ze zeggen, wij kunnen met onze werkgever onderhandelen en zoeken jullie het maar uit'.

De Bruin: Je krijgt een tweederangs-arbeidsmarkt, waarin vrouwen zitten. Daar gaan wij ons speciaal voor inzetten, ook bij de cao-onderhandelingen. Je moet ook de flexibele arbeid in contracten laten vastleggen. Bijvoorbeeld: hoeveel flexibele arbeid mag een bedrijf hebben en waaraan moeten die contracten voldoen willen ze nog een arbeidsovereenkomst zijn?’.

Huiselijke plichten

Is dat niet wat laat? Vrouwen hebben toch altijd deeltijdarbeid gehad: een paar uurtjes werken en dan terug naar het gezin. Komt dat niet nu pas sterk in de aandacht, omdat ook mannen in dit soort arbeid terecht komen?

De Bruijn: ‘Ik ben bang van wel, ja. In de nota over herintredende vrouwen, van minister De Koning staat ook iets over deeltijdarbeid en flexibele arbeidscontracten; er wordt redelijk positief over geoordeeld omdat het voor vrouwen meer mogelijkheden zou bieden. Altijd wordt hetzelfde argument van stal gehaald: kijk eens, die vrouwen willen zelf. Terwijl men niet ziet, dat veel vrouwen niet anders kunnen omdat er geen kinderopvang is of en geen ouderschapsverlof. Veel vrouwen moeten werk en huiselijke plichten nog steeds combineren’.

Het gevolg zal zijn, dat de vakbonden weer net als vroeger in conflict met overheid en werkgevers terecht zullen komen.

Eerland: ‘Ja, de arbeidsmarkt zal opnieuw veroverd moeten worden, dus ze moeten wel. Binnen iedere sector komt meer en meer flexibele arbeid. Ook de continuïteit van het werk is in het geding. Mensen die alleen tijdens de piekuren komen, dragen niet bij aan de ontwikkeling van het beroep. Dat zie ik in mijn eigen sector, de gezondheidszorg met haar technische ontwikkelingen en discussies over ethiek. De verantwoordelijkheden komen bij de mensen in vaste dienst te liggen.

Toch is het goed, dat er een nieuwe discussie komt over arbeidstijdverkorting. De herbezetting van opengevallen plaatsen is achtergebleven. Je ziet ook steeds meer, dat een werkgever zijn eigen arbeidsbureautje krijgt. Een kleine groep vaste werknemers en een hele menigte tijdelijke krachten eromheen, die hij kan oproepen’.

De macht van de werkgever neemt toe.

Eerland: ‘Ja, en de onzekerheid van de werknemer. Je weet nooit wat je inkomen die week zal zijn, laat staan per maand. Je loopt vast met verzekeringen. Het is slecht voor de vakbeweging, die jaren gestreden heeft voor sociale zekerheid en arbeidscontracten. Nu zijn er hele groepen, die er niet meer onder vallen, geen medezeggenschap meer hebben in de ondernemingsraad, want je komt maar even in- en uitlopen in het bedrijf. Maar zo is het met de vrouwen toch altijd al geweest’.